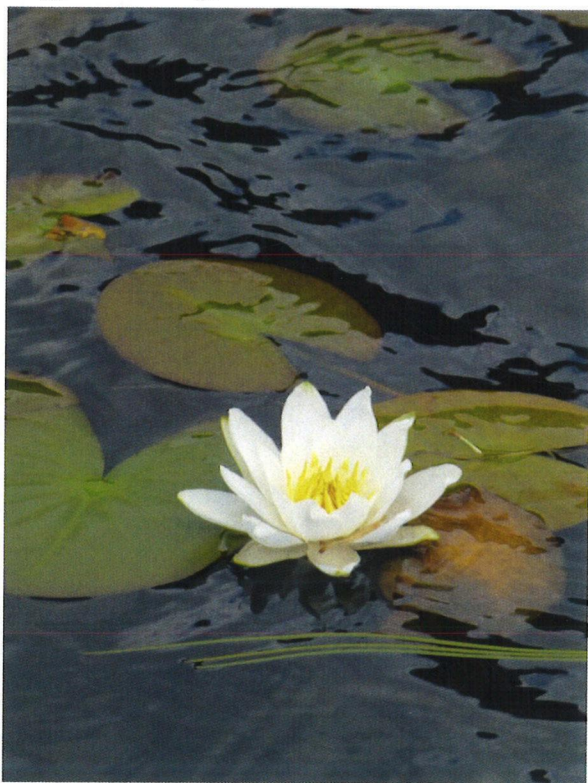

Orebladet

Årg. 19

Nr. 1-2016

Medlemsblad for
Trøndelagsavdelinga av Norsk Botanisk Forening

Lyrisk botanikk: nøkkerose *Nymphaea alba*
Sopp: artsrikdom og herbariebelegg for Midt-Norge
Dalfiolens død på Støren?
Ny bok: Orkideflora for Klæbu
Nytt fra Trøndelagsavdelinga

OREBLADET ISSN 1501-4924

Orebladet utgis av: Norsk Botanisk Forening, Trøndelagsavdelinga (NBF-TLA)

Postadresse: NTNU Vitenskapsmuseet, Seksjon for naturhistorie, 7491 Trondheim

e-postadresser:

orebladet@nbf-tla.org

Foreningen: post@nbf-tla.org

Ekskursjoner: ekskursjon@nbf-tla.org

Nettadresse: <http://www.nbf-tla.org>

Facebook: <https://www.facebook.com/trondelagsavdelinga>

Redaktør: Trond Arnesen

Abonnement: Bladet utgis med to nummer i året. For medlemmer av Trøndelagsavdelinga av NBF inngår Orebladet i medlemskapet. Abonnementpris for ikke-medlemmer er for 2016 kr 200,- (abonnementet løper til det blir sagt opp).

Manuskripter: Manuskripter bør sendes som vedlegg til e-post, evt. i posten maskinskrevet eller tydelig håndskrevet. Enkel linjeavstand. Overskrifter utheves. Norske plantenavn skal brukes der disse finnes. Latinske navn skal stå i kursiv etter det norske navnet uten bruk av bindestrek eller parentes.

Illustrasjoner: Redaksjonen ønsker illustrasjoner i form av strektegninger, diagrammer eller foto (helst digitale, evt. papirkopier eller dias). Merk foto som skal returneres med navn og returadresse.

Frist for manuskripter:

Vårnummer: 15. april. Høstnummer: 1. november

Styret i NBF-TLA: Styret i NBF-TLA:

Malene Østreng Nygård, leder og kontaktperson FNF. Inger Gjærevoll, kasserer. Egil Ingvar Aune, styremedlem. Solfrid Helene Lien Langmo, ansvarlig for florakartleggingen. Marie Uhlen Maurset, sekretær. Bjørn Sæther, ansvarlig for villblomstens dag.

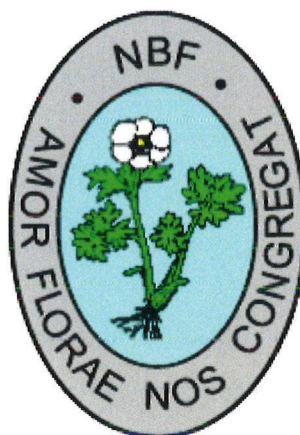
Ekskursjonskomité: Einar Værnes, Patrick Nilsen, Marte Fandrem

Revisor: Jan Erik Kofoed, Ottar Michelsen

Valgkomité: Berit Forbord Moen, Olga Hilmo.

e-postadresse? Om du sender en e-post til oss vil du bli påminnet om møter, ekskursjoner og andre foreningsaktiviteter. Husk å gi oss beskjed om du bytter e-postadresse.

Forside: Nøkkerose *Nymphaea alba* i Sautjønnå, Flatanger. Trond Arnesen ©

Nyredaktøren tar ordet

Trond

Ingar Pareliussen overlater nå redaktøransvaret til undertegnede. Ingar skal ha takk for utmerka innsats og ikke minst: takk for velvillig støtte til nyredaktøren.

Det fins ingen planer om store revolusjoner i Orebladet, kun mindre endringer i typografien. Bladet fortsetter som et skrift der medlemmene kan få presentert skriftstykker med hovedfokus Midt-Norge og der ymse stoff fra Trøndelagsavdelinga har en viktig plass. Alle er velkommen med stoff, smått og stort. På oppslagsida finner dere noen enkle regler og råd for publisering. Merk manusfrister.

Som ny redaktør ønsker jeg å innføre en egen, fast spalte, en slags lyrisk leder: Lyrisk botanikk. Jeg har i mange år arbeidet med å kartlegge botanikken hos en del norske lyrikere, og noen av dere har kanskje møtt på publikasjoner om Hans Børli og botanikken (f.eks. i Blyttia) og om Olav H. Hauge og plantene (f.eks. i Bokvennen Litterært Magasin). Den første spalten vil dreie seg om nøkkerose og Henrik Ibsens dikt «Med en vandlilje».

Lyrisk botanikk

Nøkkerose *Nymphaea alba*

Trond Arnesen

Vi har en art i slekta kvit nøkkerose *Nymphaea* i Norge, men denne arten er representert ved to-tre underarter: Stornøkkerose *N. alba* ssp. *alba*, smånøkkerose *N. alba* ssp. *occidentalis*, kantnøkkerose *N. alba* ssp. *candida*. Ssp. *occidentalis* blir ofte

inkludert i ssp. *alba* (Lid & Lid 2005). Alle underartene hører heime i nemoral til mellomboreal sone, ssp. *alba* og ssp. *candida* er vidt utbredt i stillestående vatn på Østlandet og langs kysten til Troms. Ssp. *occidentalis* skal være mer vestlig. I Nærøy i Ytre Namdal fins et tjern med en rød form av ssp. *candida*.

Flere arter i slekta hører til de plantene som har vært omtalt som den lotus lotofagene (lotuseterne, fig. 1) spiste i Homers Odysseen, niende sang (wikipedia, Homer 2001). Det gjelder f.eks. den blå lotus *N. caerulea* og den kvite *N. lotus* (fig. 2) utbredt i Afrika og Sørøst-Asia (- ekte lotus reknes i dag som arter i en annen familie, lotusfamilien *Nelumbonaceae*) (de Cleene & Lejeune 2003). Lotusfruktene Odyssevs menn fikk å spise var så behagelige at de gladelig kunne glemme heimferd og familie for å hengi seg til avslappa nytelse. Blå lotus inneholder apomorfiner.

Figur 1. "Lotophagi" v. Amabile Smith © Gjengitt med tillatelse.

Nøkkeroseplanter inneholder ofte psykoaktive, giftige alkaloider, hos *N. alba* dreier det seg om nymfaein og nufarin, som skal ha en beroligende virkning. Kvit nøkkerose skal også være et anti-afrodisiakum (demper seksualdriften) (se f.eks. Chevalier 2003). «Hvit Vannlilje kokt i Øl og drukket, tar bort ukyskhets og ondt begjær» sier Arvidh Månson i «Den herlige Urteboken fra 1628» (1998, s 52). Denne vakre planten kan altså skjule sterke krefter. Barn som forsøkte å plukke den, kunne bli dratt ned i djupet av nøkken som lå og gjømte seg under bladene. Kanskje ingen dum myte, fortalt av engstelige foreldre til lekende barn ved mørke tjern.

Diktet «Med en vandlilje» i versjonen som gjengis her, er å finne i Henrik Ibsens «Digte» (1871). I botanisk sammenheng siteres gjerne den tredje strofen (se f.eks. Ryvarden 1993, Jonsson 1983), men den gir et nokså begrensa inntrykk av hva dette diktet kan handle om. Det ble først trykt i Illustreret Nyhedsblad 25. januar 1863, nr. 4. I denne opprinnelige versjonen lød første verslinje slik: «Se, Marie, hvad jeg bringer;...» Det har blitt foreslått at denne Marie var Suzannah Ibsens søster Marie Thoresen og at Ibsen strøk navnet av «privat-personlige grunner» (Herleiv Dahl, Francis Bull, cit. Henrik Ibsens skrifter på nett). Det er dultge og farlige drømmer, sjølv nøkken, som skjuler seg under de vakre vannliljene, enten de befinner seg over «tjernets strømmen» eller på barmen til den «bedste». Erotisk oppvåkning hos ei ung kvinne og en manns interesse for hennes våknende kvinnelighet? Er han nøkken? Eller en slags faderlig fascinasjon for ei nær svigerinne? På et eller annet nivå må i alle fall Ibsen ha følt seg

tiltrukket av «Marie» eller sin «bedste» (se f.eks. Figueiredo 2007).

Det er vanskelig å si om Ibsen kjente til plantens effekt på kjønnslivet, men snakker vi her om et tvilsomt begjær, er det fristende å inkludere denne muligheten i tolkinga. Riktignok lurer nøkken/eros under overflata, men kan de lekende liljer dempe det som truer? Nåvel, mer sannsynlig er det vel at vannliljene, nøkkerosene, nettopp bare er et vakkert skjul for undertrykte drifter og dramatiske kjensler. Ibsen vil ha den til å blomstre om våren, det gir i alle fall et høvelig rim, men vanligvis åpnes de første blomstene ved midtsommer. Nå er det bare å glede seg til lysende nøkkeroser i sommerens stille tjern. Og mens vannliljene lukker sine blomster mot natta der ute på tjernet, kan vi fundere litt på hvilke hemmeligheter som skjuler seg under overflata og i våre hjerter.

Shapla *N. nouchali*, nasjonalembblem Bangladesh. <https://commons.wikimedia.org/>

Med en vandlilje

av Henrik Ibsen

Se, min bedste, hvad jeg bringer;
blomsten med de hvide vinger.
På de stille strømme børen
svam den drømmetung i våren.

Vil du den til hjemmet fæste,
fæst den på dit bryst, min bedste;
bag dens blade da sig dølge
vil en dyb og stille bølge.

Vogt dig, barn, for tjernets strømme.
Farligt, farligt der at drømme!
Nokken lader som han sover; –
liljer leger ovenover.

Barn, din barm er tjernets strømme.
Farligt, farligt der at drømme; –
liljer leger ovenover; –
nokken lader som han sover.

Litteratur

Chevallier, A. 2003. *Damms store bok om medisinske urter*. Damm, Oslo.

De Cleene, M. & Lejeune, M. C. 2003. *Compendium of symbolic and ritual plants in Europe*. Man and Culture, Ghent, Belgium.

Figueiredo, I. 2007. *Henrik Ibsen. Masken*. Aschehoug, Oslo.

Homer 2001. *Odyseen*. Den Norske Bokklubben, Oslo.

Ibsen, H. Henrik Ibsens skrifter. <http://www.ibsen.uio.no/> Henta 03.05.2016.

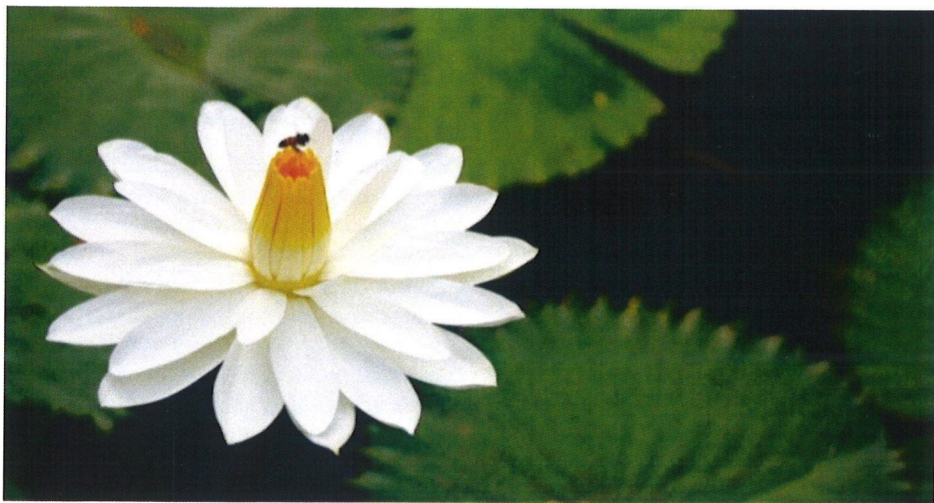
Ibsen, H. 1871. *Digte*. Gyldendalske Boghandel, København.

Jonsson, S. 1983. *Markens urter; hygg og trær*. Teknologisk Forlag, Oslo.

Lid, J. & Lid, D. T. 2005. *Norske flora*. Det Norske Samlaget, Oslo.

Ryvarden, L. (red.) 1993. *Norges planter. Bind 1*. Cappelen, Oslo.

Wikipedia. Lotus-eaters. <https://en.wikipedia.org/wiki/Lotus-eaters> Henta 03.05.2016

Figur 2. *Nymphaea lotus* i Singapore bot. hage v. xmatt - <https://commons.wikimedia.org/>

Soppstatistikk for Midt-Norge i norske herbarier

Tommy Prestø, NTNU Vitenskapsmuseet, Seksjon for naturhistorie, 7491 Trondheim

Håkon Holien, NTNU Vitenskapsmuseet, Seksjon for naturhistorie, 7491 Trondheim; NORD Universitet, P.O. Box 2501, 7729 Steinkjer

Innledning

To tidligere artikler viste status for karplante- og moseherbariet ved NTNU Vitenskapsmuseet (Prestø 2013, 2015). Denne artikkelen tar for seg innsamlede belegg av sopp, geografisk dekning i Midt-Norge og litt om artsantall for sopp (fungaen) i de 85 kommunene.

Statistikken bygger på data som er tilgjengelig i Artskart, GBIF og Norsk soppdatabase per 3. mars 2016 (tabell 1). For herbariene BG, O, TRH og TROM har vi brukt kildedata som disse webtjenestene leser fra (GBIF Norway 2016). Det betyr at poster som eventuelt mangler er de som ikke er godkjente for publisering. Norsk soppdatabase (2016) er brukt som kildedata for samlingen NFRI (= Skog og landskap = NIBIO) fordi dette datasettet inkluderer både herbariet og kultursamling av levende sopp i isolat.

Innsamlinger uten innsamlingsdato er inkludert i perioden «før 1986». Unntaket er noen få innsamlinger hvor tilgjengelig informasjon tilsier at de er samlet seinere. I tabellene er det oppgitt antall arter per kommune. «Arter» brukes av praktiske årsaker, men dette er egentlig summen av antall arter, underarter og varieteter. I tillegg

er innsamlinger som kun er bestemt til slekt talt med én gang dersom slekta ikke finnes blant artene. Dersom det er soppinnsamlinger av flere underarter eller varieteter fra en kommune, så er de talt som to eller flere. Tallene er da sammenliknbare per kommune, men kan ikke leses som eksakte tall på kjente arter per kommune.

Tabell 1. Samlingsdata for sopp i Midt-Norge i herbariene ved universitetsmuseene i Bergen, Oslo, Tromsø og Trondheim, samt samlingen NFRI (= Skog og landskap = NIBIO).

Herbarium	Antall
BG	537
NFRI	326
O	23755
TRH	12834
<u>TROM</u>	<u>2825</u>
<u>Sum</u>	<u>40277</u>

Resultater

Romsdal og Nordmøre

Regionene Nordmøre og Romsdal består av 19 kommuner. I de vitenskapelige samlingene er det flest soppinnsamlinger fra Aure, Sunndal, Nesset, Tingvoll og Molde (tabell 2, figur 1). Nesset med Eikesdalen har hatt besøk av mange soppekspertter (mykologer) som har bidratt med mange innsamlinger. Molde har et aktivt soppmiljø med «Risken» som er lokalavdelinga til Norges sopp og nyttevekstforbund. De har bidratt med mange belegg. I andre kommuner er det store bidrag fra enkeltpersoner: Aure (Finn Oldervik), Sunndal

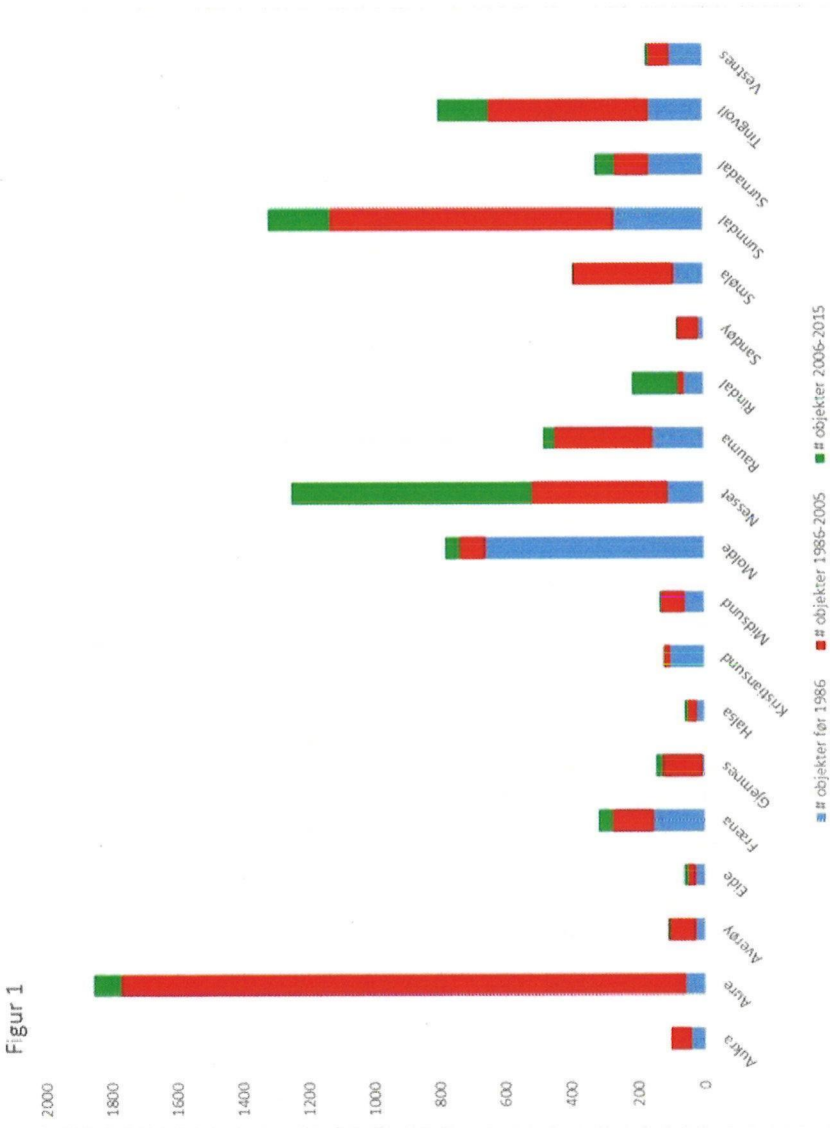
Tabell 2. Antall sopp fra Romsdal og Nordmøre i de vitenskapelige samlingene per 3.3.2015.
Antall objekter per km² og antall arter er også vist.

Kommune	Antall objekter	Antall objekter/ km ²	Antall arter
Aukra	104	1,77	72
Aure	1856	2,88	629
Averøy	112	0,64	76
Eide	60	0,39	49
Fræna	319	0,86	301
Gjemnes	144	0,38	81
Halsa	57	0,19	48
Kristiansund	123	1,41	90
Midsund	134	1,41	87
Molde	783	2,16	428
Neset	1251	1,20	671
Rauma	484	0,32	291
Rindal	215	0,34	180
Sandøy	79	3,87	52
Smøla	391	1,39	172
Sunndal	1322	0,77	673
Surnadal	326	0,24	226
Tingvoll	801	2,38	370
Vestnes	171	0,49	134
Uten kommune	1		1
Nordmøre og Romsdal	8733	0,88	

(John Bjarne Jordal) og Tingvoll (Geir Gaarder). Fra Molde er mange innsamlinger eldre enn 30 år, mens de andre kommunene har stor andel nye innsamlinger. Tallene viser det betydelige bidraget fra det sterke fagmiljøet i Møre og Romsdal. Aktiviteten rundt Jordal, Gaarder og Oldervik har gjort at kunnskapen om sopp og sopp-utbredelse på Nordmøre og i Romsdal er stor og rimelig bra oppdatert. Dessuten er evnen og viljen til å dokumentere kunnskapen gjennom etterprøvbare innsamlinger

som overleveres til herbariene stor og svært prisverdig. Et omfattende samarbeid mellom fagpersoner og dyktige amatører, samt ønske og evne til kunnskapsdeling og kunnskapsoverføring vises ved at en betydelig andel av innsamlingene fra Møre og Romsdal har flere samlere og bestemmere.

Færrest innsamlinger er det fra Halså, Eide og Sandøy. Kristiansund har påfallende få innsamlinger til å være en bykommune.

Figur 1. Antall soppr fra Romsdal og Nordmøre i de vitenskapelige samlingene per 3.3.2016 fordelt på tidsperiodene 1) før 1986, 2) 1986-2005 og 3) 2006-2015.

Sør-Trøndelag

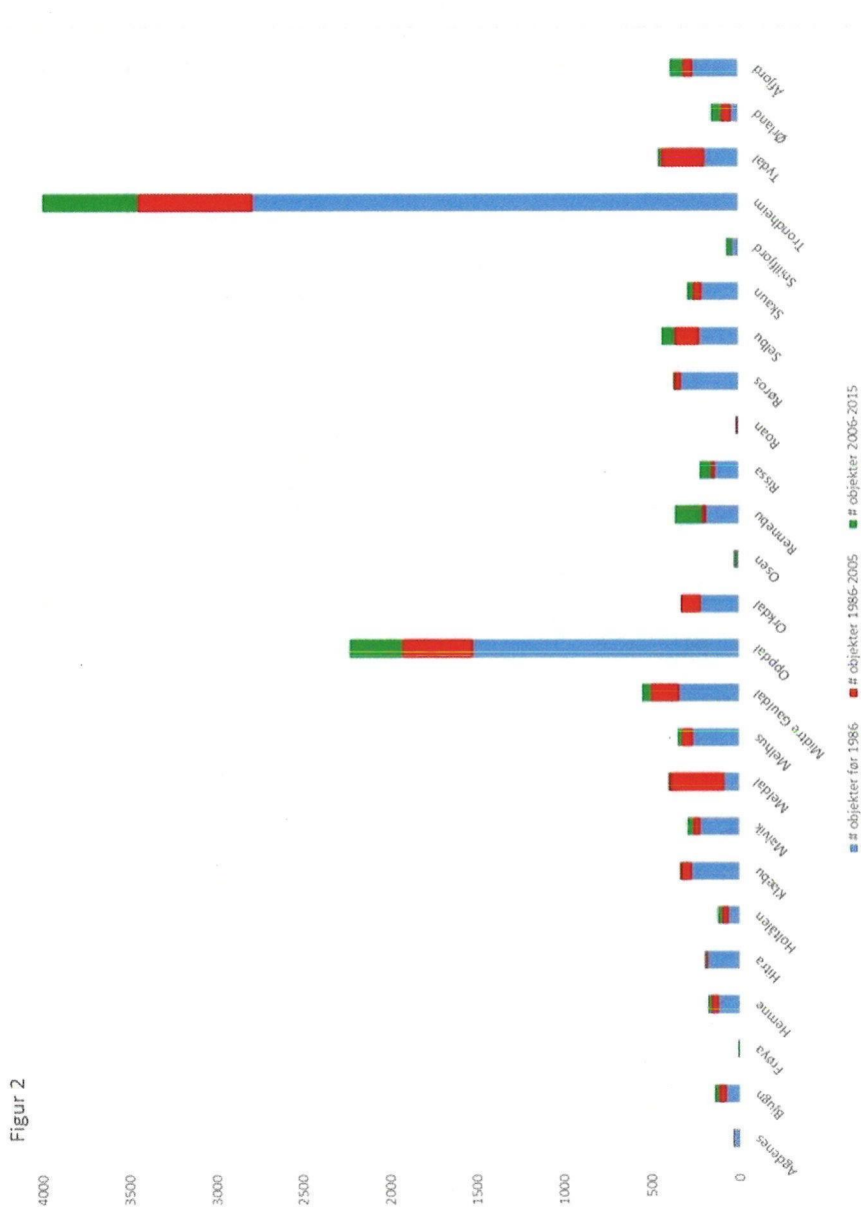
I Sør-Trøndelag er det Trondheim og Oppdal som skiller seg ut med flest inn-

samlinger og flest arter (tabell 3, figur 2).

På samme måte som for karplanter og moser, er det omfattende innsamlingsaktivitet over lang tid som gir store utslag.

Tabell 3. Antall sopp fra Sør-Trøndelag i de vitenskapelige samlingene per 3.3.2016. Antall objekter per km² og antall arter er også vist.

Kommune	Antall objekter	Antall objekter/ km²	Antall arter
Agdenes	36	0,1	25
Bjugn	140	0,4	101
Frøya	10	0	10
Hemne	177	0,3	145
Hitra	193	0,3	85
Holtålen	122	0,1	80
Klæbu	340	1,8	232
Malvik	292	1,7	206
Meldal	405	0,7	164
Melhus	350	0,5	227
Midtre Gauldal	552	0,3	282
Oppdal	2231	1,0	828
Orkdal	329	0,6	218
Osen	29	0,1	18
Rennebu	363	0,4	208
Rissa	220	0,4	168
Roan	15	0	9
Røros	371	0,2	174
Selbu	435	0,4	201
Skaun	290	1,3	41
Snillfjord	67	0,1	41
Trondheim	3997	11,7	1388
Tydal	457	0,3	218
Ørland	152	2,1	101
Åfjord	385	0,4	178
Sør-Trøndelag	11958	0,6	

Figur 2. Antall soppr fra Sør-Trøndelag i de vitenskapelige samlingene per 3.3.2016 fordelt på tidsperiodene 1) for 1986, 2) 1986-2005 og 3) 2006-2015.

Antall arter kjent fra Trondheim (1388) er det høyeste for kommunene i Midt-Norge. I Trondheim har det vært nærmest kontinuerlig tilgang på soppekspertes og soppinteresserte i lang tid. Oppdal er kommunen med nest flest arter i Sør-Trøndelag (tabell 3). Dovrefjell og Oppdal har naturlig nok vært et interessant område for soppekspertes, slik det også har vært viktig når det gjelder karplanter, moser og mange andre artsgrupper. Antall arter i Oppdal er en del høyere enn hos naboene i vest - Sunndal og Nesset i Møre og Romsdal, men volumet på feltinnsatsen i Oppdal er også her en viktig forklaring. I Oppdal er det flest innsamlinger fra John Bjarne Jordal, Axel Blytt, Jens Stordal og Ivar Jørstad – fire samlere som dekker helt ulike tidsperioder og soppgrupper. De tidligere konservatorene Sigmund Sivertsen og Ove Abo Høeg samt tidligere statsmykolog Ivar Jørstad er de som har samlet flest sopp i Trondheim. Andre større bidrag kommer fra Marthe Gjestland og Thyra Solem, og disse er også av nyere dato enn de andre nevnte. Trondheim og Oppdal har også det til felles at det i tillegg til «storsamlerne», er et stort antall bidragsyttere med få innsamlinger knyttet til lokallaget av Norges Sopp og Nyttevekstforbund.

De tre neste på lista for Sør-Trøndelag er Selbu, Midtre Gauldal og Klæbu. I Klæbu er de fleste innsamlingene eldre enn 30 år, mens kunnskapen er mer oppdatert for de to andre. Også Meldal og Tydal har relativt mange innsamlinger av nyere dato.

I andre enden av skalaen finner vi Frøya, Roan, Osen og Agdenes; alle med færre enn 50 innsamlinger. Med andre ord: de vitenskapelige samlingene gir svært lite

kunnskap om sopp i disse kommunene. Det samme gjelder Holtålen hvis en tar kommunens areal i betraktning (tabell 3). Malvik, Melhus og Orkdal er eksempel på folkerike kommuner med lav kunnskap om sopp.

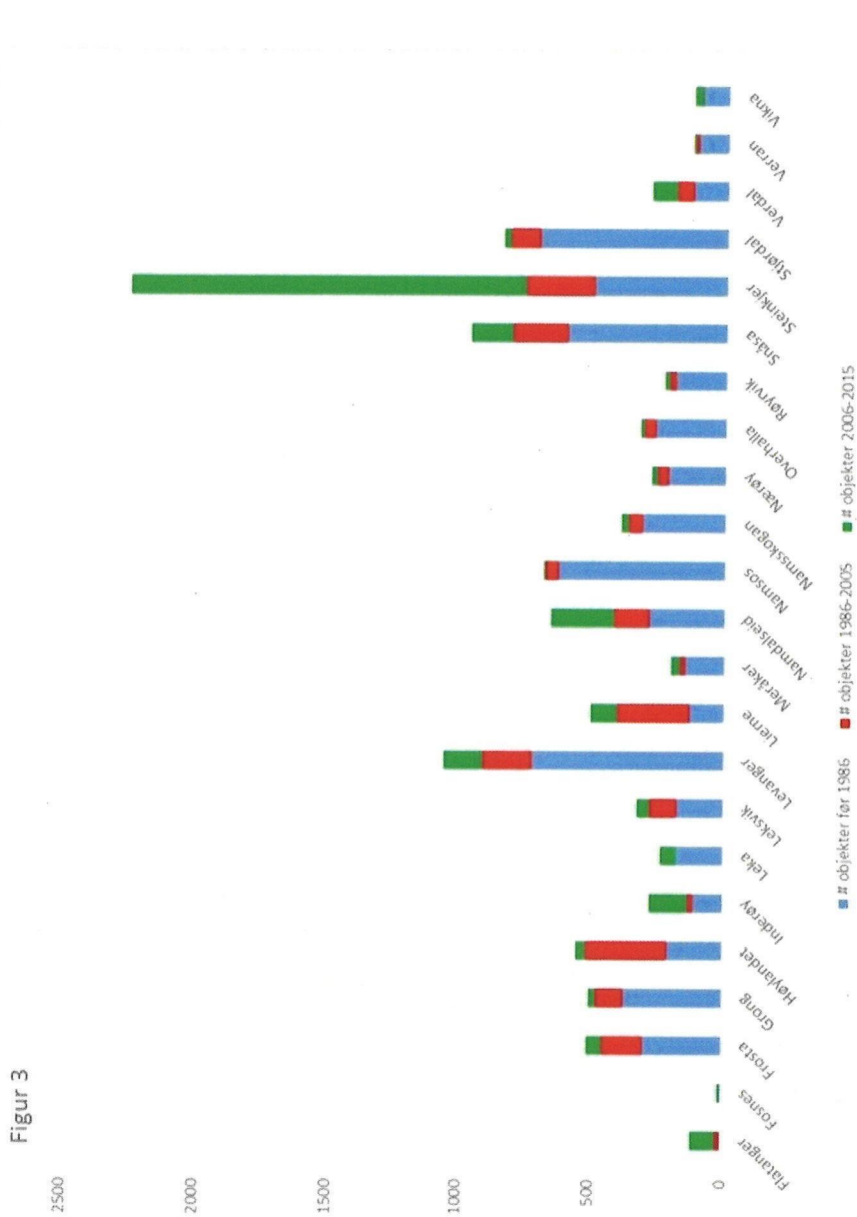
Nord-Trøndelag

Steinkjer skiller seg klart ut i Nord-Trøndelag (tabell 4, figur 3). Kommunen har klart flest innsamlinger, klart flest arter og en stor andel av innsamlingene er av ny dato. Mye av dette kan relateres til Nordisk Mykologisk ekskursjon som ble avholdt i Steinkjer i 2009 (Brandrud m. fl. 2010). Flest innsamlinger i Steinkjer er foretatt av Håkon Holien, nåværende soppkonservator ved herbarium TRH, og Sigmund Sivertsen, men det er en rekke bidragsyttere og et aktivt soppfagmiljø i området. Antall arter kjent fra Steinkjer (1058) er dessuten langt høyere enn for de fleste kommuner på Nordmøre, i Romsdal og i Sør-Trøndelag utenom Trondheim. Levanger, Snåsa og Stjørdal er de neste på lista etter antall innsamlinger (tabell 4). De største bidragsytterne er Sigmund Sivertsen (Levanger, Snåsa, Stjørdal), Jens Stordal (Snåsa) og Ivar Jørstad (Levanger, Stjørdal). Merk at antall arter kjent fra Levanger er omtrent som for Sunndal og Nesset. Figur 3 viser også tydelig at kunnskapen for Namdalseid er ny (Holien), mens den er av eldre dato for Namsos (Stordal).

I Nord-Trøndelag skiller Fosnes seg ut med færrest innsamlinger av sopp (tabell 4). Kunnskapen om sopp i Flatanger, Veran og Vikna er også dårlig. Befolkningssentra som Verdal og Namsos kommer relativt dårlig ut i denne statistikken.

Tabell 4. Antall sopp fra Nord-Trøndelag i de vitenskapelige samlingene per 3.3.2016. Antall objekter per km² og antall arter er også vist.

Kommune	Antall objekter	Antall objekter/ km ²	Antall arter
Flatanger	115	0,25	101
Fosnes	16	0,03	15
Frosta	509	6,67	321
Grong	503	0,44	311
Høylandet	552	0,73	344
Inderøy	274	0,72	203
Leka	234	2,14	146
Leksvik	325	0,76	257
Levanger	1055	1,63	668
Lierne	501	0,17	237
Meråker	201	0,16	149
Namdalseid	655	0,85	412
Namsos	684	0,88	385
Namsskogan	393	0,28	232
Nærøy	277	0,26	205
Overhalla	322	0,44	215
Røyrvik	231	0,15	158
Snåsa	962	0,41	597
Steinkjer	2249	1,44	1058
Stjørdal	842	0,90	481
Verdal	283	0,18	199
Verran	132	0,22	77
Vikna	129	0,41	85
Uten kommune	4		
Nord-Trøndelag	11448	0,51	

Figur 3. Antall sopp fra Nord-Trøndelag i de vitenskapelige samlingene per 3.3.2016 fordelt på tidsperiodene 1) før 1986, 2) 1986-2005 og 3) 2006-2015.

Helgeland

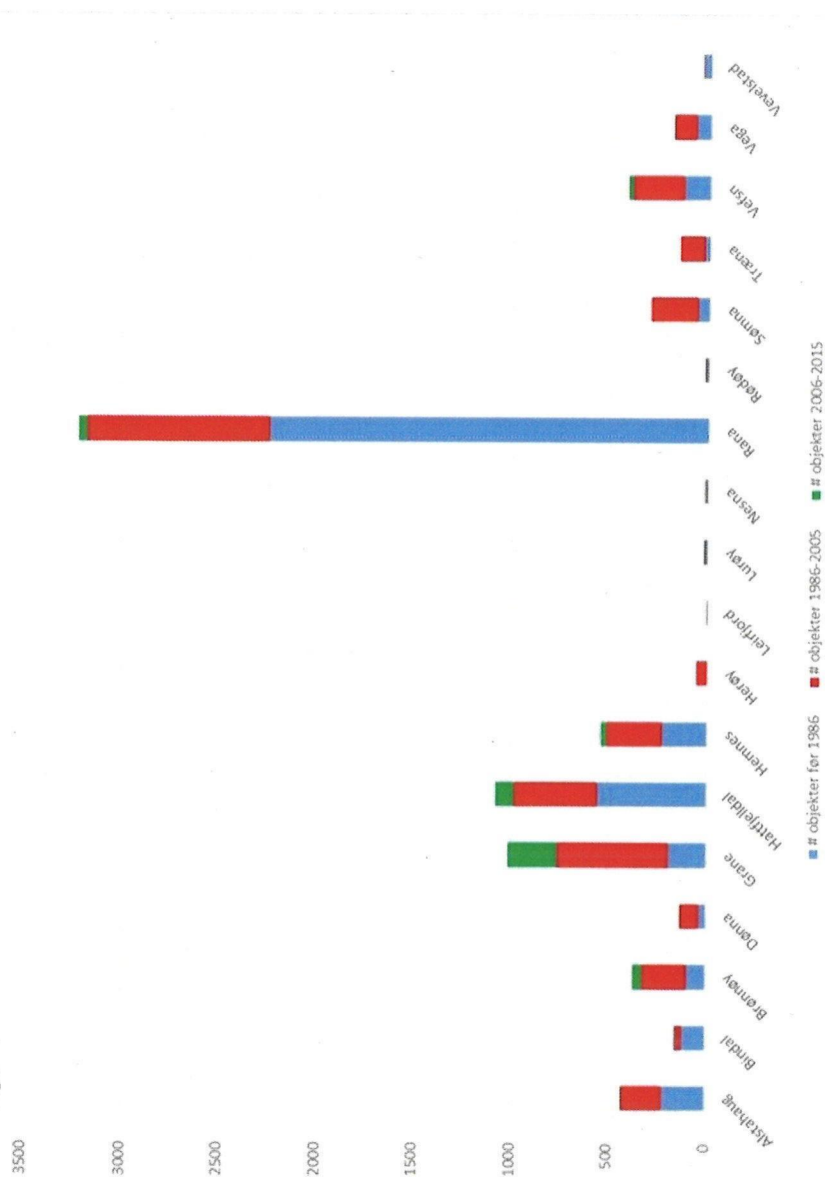
Blant de 18 kommunene på Helgeland står Rana i en særstilling både når det gjelder antall innsamlinger og antall kjente arter (tabell 5, figur 4). I datamaterialet som er brukt i denne artikkelen inngår 1074 arter fra Rana. Det er et stykke bak Trondheim, men noe høyere enn Steinkjer (1058 arter). Bak de store tallene for Rana ligger flere tiår med studier fra Sigmund Sivertsen. Som for Steinkjer har også her en Nordisk Mykologisk ekskursjon i 1976 bidratt med svært mange funn. Aktiviteten til Sivertsen

har også bidratt til at mange andre sopp-eksperter har tilbrakt tid i Rana sammen med ham. Geir Mathiassen, konservator ved herbarium TROM, er den med nest flest innsamlinger i Rana. Hans aktivitet har ingen direkte sammenheng med den til Sivertsen. Den største forskjellen mellom Rana, Steinkjer og Trondheim ligger i at kunnskapstilfanget for Rana har stoppet nesten helt opp (figur 4). De to andre pallplasseringene på Helgeland går til Hattfjelldal og Grane; to kommuner hvor kunnskapen om sopp har økt betydelig de siste 30 årene. Flest innsamlinger herfra

Tabell 5. Antall sopp fra Helgeland i de vitenskapelige samlingene per 3.3.2016. Antall objekter per km² og antall arter er også vist.

Kommune	Antall objekter	Antall objekter/ km ²	Antall arter
Alstahaug	426	2,28	188
Bindal	153	0,12	120
Brønnøy	369	0,35	117
Dønna	129	0,66	66
Grane	1014	0,50	446
Hattfjelldal	1078	0,40	410
Hemnes	540	0,34	232
Herøy	53	0,82	47
Leirfjord	6	0,01	5
Lurøy	22	0,08	17
Nesna	18	0,10	16
Rana	3220	0,72	1074
Rødøy	22	0,03	19
Sømna	296	1,52	70
Træna	148	9,07	119
Vefsn	416	0,22	197
Vega	187	1,15	100
Vevelstad	41	0,08	35
Helgeland	8138	0,45	

Figur 4

Figur 4. Antall sopp fra Helgeland i de vitenskapelige samlingene per 3.3.2016 fordelt på tidsperiodene 1) før 1986, 2) 1986-2005 og 3) 2006-2015.

kommer fra Mathiassen (Hattfjelldal, Grane) og Sivertsen (Hattfjelldal). I Grane har oppmerksomheten rundt Holmvassdalen over tid gitt mye ny soppkunnskap. Jostein Lorås er en viktig drivkraft her med bl.a. en rekke interessante funn av beitemark-sopper fra Holmvassdalen, se f.eks. Lorås & Eidissen (2011).

Bunnplasseringen på Helgeland går til Leirfjord med kun seks soppinnsamlinger (tabell 5), men verken Nesna, Lurøy, Rødøy, Vevelstad eller Herøy har noen som helst grunn til å juble da de knapt nok er synlige i figur 4. Nesna skiller seg klart negativt ut fordi en der har utdannet naturfaglærere i snart hundre år. Vefsn skiller seg ut med få innsamlinger til å være en bykommune.

Oppsummering

Det er to hovedtrekk for de midtnorske kommunene der kunnskapen om sopp er størst i dag, stor naturvariasjon og antall soppekspertter. Rana og Steinkjer er begge store i areal. De har variert natur fra fjord til fjell og de har innslag av naturtyper som gjør dem spesielt interessante i nasjonal og internasjonal sammenheng, f.eks. karst-områdene i Rana og kalkskogene i Steinkjer-regionen. Også Oppdal, Sunndal og Neset er kjent for stor variasjon i vegetasjonssoner og vegetasjonsseksjoner. Levanger, Aure og Trondheim er noe mindre varierte i så måte, men dette viser at Trondheim kan kompensere mindre variert natur med tilgang på soppekspertter og soppinteresserte over lang tid. Data-materialet viser tydelig at soppekspertter ofte jobber sammen. Dette bidrar til å øke kunnskapen om sopp i et område, men det

gjør også at artskunnskapen spres på flere personer og kan tas i bruk i andre områder. Stor innsats fra enkeltpersoner over tid i en kommune kommer også tydelig fram i slik statistikk. For Rana og Steinkjer kombineres alle disse forholdene: stor naturvariasjon, mange soppekspertter og stor innsats fra enkeltpersoner over tid. Det er likevel grunn til å tro at artsantallet for Steinkjer raskt passerer Rana fordi aktiviteten der fortsatt er stor.

I Rana og Steinkjer er det innsamlinger av i alt 1701 arter. Kun 431 av disse er samlet i begge kommunene. Fra Rana er det innsamlinger av 643 arter som ikke er samlet inn i Steinkjer. Motsatt er det 627 arter fra Steinkjer som mangler fra Rana. Dette viser hvor stort potensialet kan være og hvor forskjellig resultatet blir med fokus på ulike soppgrupper. I Rana har sekksporesopper og spesielt begersopper vært i fokus over lang tid. I Steinkjer er det funnet mange arter i store skivesoppslekter som slørsopper, rødsporesopper, trevlesopper, risiker, hettesopper, kremler og musseronger.

Kunnskapen om sopp er god for noen få områder og praktisk talt fraværende i andre, store områder. Vårt håp er at denne oversikten kan inspirere flere til å samle mer sopp fra dårlig dokumenterte deler av Midt-Norge. Det kan du f.eks. gjøre ved å velge ut en av de dårligst kjente kommunene. Hvis «ditt» område er brukbart kjent fra før, så ta en ekstra sjekk og se om det er gjort noe f.eks. i løpet av de siste 30 år. Ny kunnskap med presis angivelse av lokalitet vil uansett være mer nyttig enn gamle innsamlinger. I arbeidet med Norsk rødliste 2015 er det for noen arter tatt hensyn til observasjoner og ikke bare innsamlinger i herbariene (Brandrud 2015). Selv om ob-

servasjoner sammen med gode bilder kan være verdifulle, så er det ingenting som slår etterprøvbareheten og flerbruksmulighetene for fysiske innsamlinger som overleveres de offentlige herbariene. Med nye metoder for å studere avgrensning av arter er det nå mange eksempler på at 'gamle' arter er blitt splittet i flere nye arter. For slike arter er gamle observasjoner tilnærmet verdiløse.

De soppkyndige oppfordres sterkt til å spre seg bedre geografisk. Det er mange kommuner og store områder i Midt-Norge hvor ingen soppkorg eller soppkniv har vært og hvor ingen har hørt susen fra ei sopptørke!

God soppjakt!

Referanser

Artsdatabanken 2016. Artskart 1.6 <http://artskart.artsdatabanken.no/>. Besøkt 3.3.2016.

Brandrud, T.E. 2015. Sopper (Fungi). Norsk rødliste for arter 2015. Artsdatabanken <http://www.artsdatabanken.no/Rodliste/Artsgruppene/Sopper>. Besøkt 14.3.2016.

Brandrud, T. E., Holien, H., Molia, A., Bøe, U.-B., Høiland, K., Torkelsen, A.-E. & Wollan, A. K. 2010. XIX. Nordiske Mykologiske Kongress i Steinkjer 2009. Høgskolen i Nord-Trøndelag.

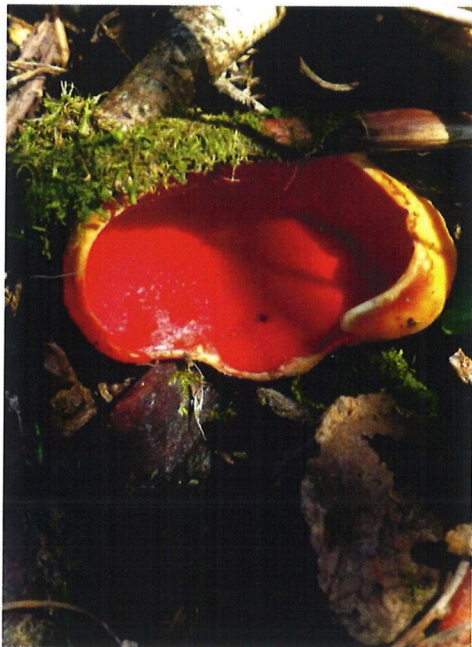
GBIF Norway 2016. Datasets <http://www.gbif.no/datasets/>. Besøkt 3.3.2016.

Lorås, J. & Eidissen, S. E. 2011. Rødlistede beitemarksopp i kalkgranskog – arter, økologi og habitatpåvirkning i Holmvassdalen naturreservat. *Agarica* 31: 45-56.

Norsk soppdatabase 2016. <http://nhm2.uio.no/botanisk/sopp/>. Besøkt 3.3.2016.

Prestø, T. 2013. Trenger herbariet ved NTNU Vitenskapsmuseet flere karplanteobjekter fra Midt-Norge? *Orebladet* 16: 3-13.

Prestø, T. 2015. Mosestatistikk for Midt-Norge i herbarium TRH. *Orebladet* 18: 3-13.

Skarlagen vårbeger *Sarcoscypha austriaca*. Rye, Trondheim, mai 2016. Foto: T. Arnesen

Exit «Dalfiolskogen»

Leif Galten

I artikler i Orebladet 2-2005 (Galten 2005) og i Blyttia 4/2012 (Galten 2012) gjør undertegnede rede for store forekomster av dalfiol *Viola selkirkii* på Folstad på Støren. I Blyttia beskrives en flommarksskog der

bare blitt kalt «Dalfiolskogen».

Nå er granskogen hogstmoden, og grunn-eieren igangsatte hogst i november 2015. På bakgrunn av artikkelen i Blyttia og fordi dalfiol i siste utgave av Norsk Rødliste har økt fra rødlistekategori nær truet NT til sårbar VU (Henriksen et al. 2015), fikk skogbrukssjef Kai Børge Amdal i Midtre

Bilde 1. «Dalfiolskogen» 10.05.2012. Foto: L.G

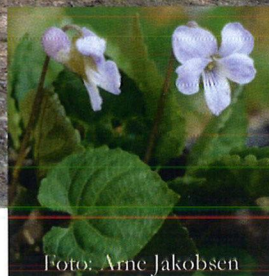

Foto: Arne Jakobsen

gråorheggeskogen for 40-50 år sida er hogd og erstattet med gran. I denne skogen er en av de største gjenværende forekomstene av dalfiol i landet, og skogen er

Gauldal stanset hogsten med øyeblikkelig virkning. Problemet for skogbrukssjefen er at han ikke har «offisielle» data fra biologisk mangfoldkartlegging å støtte seg til.

Den pålagte mangfoldskartleggingen i kommunen ble utført av Miljøfaglig Utredning i 2007, men rapporten ble ferdigstilt først i mars i år (Gaarder et al. 2016). Utrederne gikk dessuten «Dalfiolskogen» forbi uten å oppdage den og uten å være kjent med artikkelen i Orebladet 2-2005.

«Dalfiolskogen» er tiltenkt å bli dyrkings-

nordvestre hjørne fra kraftlinja og dammen skal få stå, men tunge hogstmaskiner arbeider tett opptil. Derfor er det bekymring for at de skal skade også denne vesle delen.

Som om dette ikke er nok, er også en tett og rikt blomstrende forekomst 200 meter lenger mot nordvest utradert ved planering av ny tilkomstvei inn på et jorde. Det er så

Bilde 2. «Dalfiolskogen» 07.04.2016. Foto: LG

jord, og hogst lot seg bare stoppe midlertidig. Per april 2016 er vestre del helt hogd ut fra «Fiskeveien» til kraftlinja, jfr. Galten 2012: 215. Skogbrukssjefen har lovt at det

sant som det står skrevet i rødlistevurderingen: «Arten kan ha gått ut på mange av de gamle lokalitetene der det har vært tettstedsutvikling og omfattende be-

standsskogbruk [...]», hvor også jordbruks-utvikling kan inkluderes i trussel-lista.

PS: (red. anm.) LG rapporterer 11/5-16: *Nå store mengder blomstrende dalfiol i de sørgelige rester av Dalfjolskogen.*

Kilder

Gaarder, G., Fjeldstad, H. & Jordal, J.B. 2016. Kartlegging av naturtyper i Midtre Gauldal kommune, Sør-Trøndelag fylke i 2007. *Miljøfaglig Utredning Rapport 2016-5*.

Galten, L. 2005. Rødlistearten dalfiol *Viola selkirkii* Pursh ex Goldie – funn og fangst-folk med spesiell vekt på Trøndelag og Midtre Gauldal. *Orebladet 2-2005*: 5-10.

Galten, L. 2012. Store forekomster av dalfiol *Viola selkirkii* på Støren i Midtre Gauldal. *Blyttia 70(4)*: 209-221.

Henriksen, S. & Hilmo, O. (red.) 2015. *Norsk rødliste for arter 2015*. Artsdatabanken, Norge.

Vakker orkideflora for Klæbu

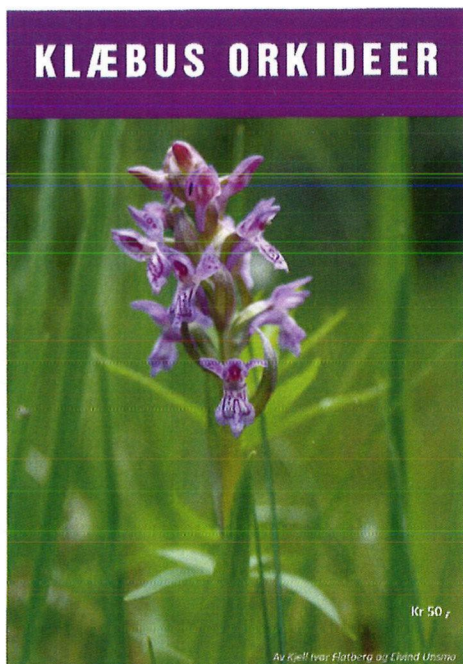
Omtale v. Trond Arnesen

Under ferdigstillinga av herværende nummer av Orebladet fikk redaktøren tilsendt en splitter ny orkideflora for Klæbu (- snart en del av Trondheim...). Kjell Ivar Flatberg har skrevet teksten og Eivind Unsmo har tatt de aller fleste bildene. Rolv Hjelmstad og Kjell Ivar har også bidratt med noen få bilder. Boka utgis med støtte fra Klæbu Sparebank.

Den 40 siders boka i A4 hefteformat om-

taler 17 orkidearter funnet i Klæbu; arter som også kan finnes ellers rundt omkring i regionen. Innledningsvis fins et tre-siders velskrevet oppslag om orkidefamilien, om utbredelse, blomsterbygning, bestøving og «raffinerte tilpasninger». Kapitlet er vakkert og instruktivt illustrert.

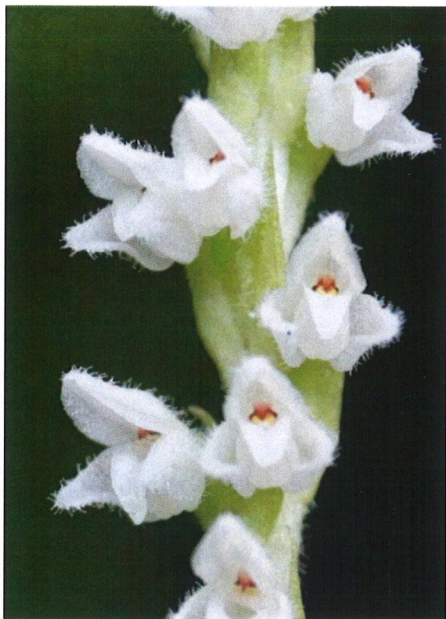
Beskrivelsene av artene starter med fem marihandarter *Dactylorhiza* sp., for så å ta for seg stortveblad *Listera ovata*, småtveblad *L. cordata* og videre arter som knerot *Goodyera repens*, nattfiolene *Platanthera* sp og myggblom *Hammarbya paludosa* og til slutt engbrudespore *Gymnadenia conopsea*.

Oppslagene om de enkelte artene omtaler botaniske kjennetegn, levevis, duft, bestøving og utbredelse. Kulturreferanser, etymo-

logi og etnobotanikk inngår også: Sigrid Undsets roman «Gymnadenia», opprinnelsen til kurlle-navnet, alveblomstene hos småtveblad og marihand som

foto av arten på venstre side og detaljbilder av blomstene på høyre side sammen med teksten. Anmelder setter særlig pris på bildene av de mer unnselige og ofte over-

Detalj av blomsterstand til knerot *Goodyera repens*. Foto: Eivind Unsmo (utsnitt)

«elskhugsgras» er eksempler. Det blir også gitt hint om uttale av latinske navn: «søloglossum».

For undertegnede er det interessant å lese om hvordan artsinndeling har endra seg etter den tid han stod med begge beina planta i fagfeltet. Brudespore er ikke lenger bare brudespore, men to arter: engbrudespore *G. conopsea* og praktbrudespore *G. densiflora*. I Klæbu er førstnevnte funnet.

Artene blir presentert på hvert sitt dobbeltsideoppslag. Bildene er fine, med helsides

Detalj av blomsterstand til småtveblad *Listera cordata*. Foto: Eivind Unsmo (utsnitt)

sette artene som småtveblad, korallrot *Corallorhiza trifida* og knerot. Detaljbildene får fram skjønnheten på utmerka vis, slik eksemplene gjengitt her viser.

God tekst, vakre bilder og det til den beskjedne pris av kr. 50,-. Anbefales! Boka kan kjøpes i Klæbu hos Sparebanken eller i biblioteket, men også ved henvendelse til forfatter og fotograf.

Møteprogram høst 2016

Møtene er åpne for både medlemmer og andre, og arrangeres i auditoriet i Suhmhuset på NTNU Vitenskapsmuseet kl 19.00.

Møte 12. september:

Jemtlandstarr og nebbstarr; en eller to arter?

Malene Østreng Nygård

Starr er kjent for hyppig hybridisering og gjør ofte artsavgrensning svært problematisk, for eksempel hos gulstarrene. Gulstarr-komplekset har vært et hett tema i lang tid, men den største uenigheten vedrører de omtrentlig identiske og nært beslektede jemtlandstarr og nebbstarr. Kan genetikk løse den lange diskusjonen om jemtlandstarr og nebbstarr er en eller to ulike arter? Malene Østreng Nygård er masterstudent ved NTNU Vitenskapsmuseet og har foretatt en populasjonsgenetisk studie på disse to artene.

Månedens art: overraskelses-sopp – *Thyra Solem*

Møte 3. oktober:

Innsikt i livet til en blomst; hva tiltrekkes pollinatorer av og er det universelt i rom og tid?

Elena Albertsen

Elena Albertsen er stipendiat ved NTNU på «Center for Biodiversity Dyna-

mics» (CBD). Arbeidet hennes går ut på å studere de evolusjonære endringene i blomstertrekk til en tropisk art *Dalechampia scandens* ved hjelp av kvantitativ genetikk og ulike former av seleksjon på ett eller flere trekk. I tillegg studerer hun seleksjon i naturen ved å undersøke interaksjonene mellom blomsten og potensielle seleksjonsagenter som pollinatorer og predatorer. Langsiktige evolusjonære endringer er vanskelig å forutsi og med arbeidet hennes kan hun undersøke spesifikke grunner til slike endringer.

Månedens art: *åpent*

Møte 7. november

Morphological polymorphism in Northern peat mosses (*Sphagnum*)

Narjes Yousefi – engelske foredrag

Narjes Yousefi is doing a PhD at NTNU University Museum and her project focuses on peat mosses (genus *Sphagnum*). *Sphagnum* species are known for high phenotypic diversity but not much is known about the causes of this diversity. In her project she uses common garden, transplantation and novel genomic techniques to find the basis of this diversity. Her presentation will focus on peat mosses in general, their phenotypic diversity and some of her findings.

Månedens slekt *Rhododendron* – Inger Gjærevoll

«Pink Rhododendrons», pastell av Leon Wyczółkowski 1903. Foto: cyfrowe.mnw.art.pl
<https://commons.wikimedia.org/>

Møte 5. desember:

Den glemte skogen

Trude Myhre

Det er en kjensgjerning at regnskogen må bevares. Men få vet at også den norske skogen er unik og bevaringsverdig. Internasjonalt er Norge kjent som den store skogvokteren, men hjemme går vernearbeidet tregt og blir lite økonomisk tilgode sett. Hvorfor er det slik, og hva kan vi gjøre med det?

Trude Myhre er skogbiolog og rådgiver innen naturmangfold i WWF.

Fotokonkurranse-finale.

Påminning:

Kommuneplanteboka «Fra løvetann til sibirstjerne» er til salgs for kr. 100, på møter og arrangementer. Kan også sendes per post (porto legges til). Se også nr. 2-2015.

Ekskursjonsprogrammet for 2016:

Under her finner dere datoer og sted. Justeringer kan forekomme, **mer detaljer og oppdatert informasjon fins på heimesida. Ta evt. kontakt med foreninga på e-post eller facebook om det er noe du lurer på som du ikke finner der** (se opplysninger s 2 i Orebladet).

Alle ekskursjonene, også i lokalflora-prosjektet, er åpne for alle planteinteresserte. Du trenger ikke være «ekspert» for å delta, slike turer er en god anledning til å få repetert arter og å lære nye. Turene vil gå i rolig tempo – «botanikerfar», en må kle seg for tur og ha med mat og drikke.

Onsdag 20.april: Moseekskursjon til Høgsteinen på Byneset. *Gjennomført*

Onsdag 11.mai: Moseekskursjon til Nedre Leirfoss. *Gjennomført*

Lørdag 4. juni: Tur til Våttåfjellet i Selbu. Ekskursjonsleder: Einar Værnes. Oppmøte kl. 10:00 ved veien opp til Gråsjøbakkan.

Søndag 19.juni: Villblomstenes dag. Oppstart kl 13:00 om ikke annet er oppgitt.

Foreløpig liste (sjekk på nett for evt. mer):

- Trondheim: Leinstrand, Laugolia. Møtested: Rasteplassen i svingen like øst for reservatet (Sundet). Turmål: Vandring langs naturstien.
- Turleder: Dag Inge Øien
- Trondheim: Teisendammen. Møtested: Byåsen Butikksenter. Turmål: Turen går langs brei og fin sti. Turledere: Berit Forbord Moen og Asbjørn Moen
- Trondheim: Ladestien. Møtested: Sponhuset. Turmål: Rik og variert flora langs Ladestien til Devlebukta. Turleder: Thyra Solem
- Malvik: Flatholman. Møtested: Parkeringsplassen ved Flatholman. Turmål: Rike strandberg. Turleder: Jan Erik Kofoed
- Rissa: Brettingen. Møtested: Brettingen. Turmål: Lokalt sjeldne kystplanter. Turledere: Johan Rein og Gunn Nyborg.
- Ørland: Bruholmen. Møtested: Parkeringsplassen ved Bruholmen. Turmål: Strandberg. Turleder: Ingrid Bjørklund. **NB! Start kl. 15!**
- Stjørdal: Storvika. Møtested: Parkeringsplassen i Storvika. Turmål: Rik flora på strandberg og i skog. Turleder: Harald Hove Bergmann
- Inderøy: Røra. Møtested: Avkjørsel til Koa camping. Turmål: Strandeng ved Koa. Turleder: Jørgen Røflo
- Melhus: Foss. Møtested: Horg Bygdattun. Turmål: Kultursti m. innmark og skog. Turleder: Bjørn Sæther

Mandag 4.juli: Botanisk vandring på Sølendet, Brekken. Omvisning av botanikere fra NTNU Vitenskapsmuseet under ledelse av professor Asbjørn Moen. Frammøte kl. 12.00 på parkeringsplassen ved Sølendet naturreservat. Husk penger til bomveg. Arrangør: Kunnskapsbyen.

Gullmyrklegg *Pedicularis oederi*, en vårblomstrende art på Sølendet. Foto: TA

Lørdag 16. juli til søndag 17.juli: Tur til Nord-Østerdal sammen med Innlandet Botaniske Forening.

Base på Savalen Fjellhotell i stor hytte («Savalen Panoramå») fra fredag kveld til søndag formiddag.

- Lørdag: Stormyra ved Tynset. Oppmøte ved Tynset flyplass kl. 11:00 (26 min fra Savalen, 2 t 40 min fra Trondheim). Turleder: Kjell Ivar Flatberg.
- Søndag: Vingelen/Gjeldalen/Ryseteråsen. Oppmøte kl. 09:00

Blodmarihånd *Dactylorhiza cruenta*, Sølendet. Foto: TA

ved samfunnshuset Vingelen Fjellheim. Turleder: Anders Breili.

Vi må ha påmelding innen 15. juni, send e-post til ekskursjon@nbf-tla.org.

Angi om du vil ha innkvartering i hytta. De som ikke får plass i hytta (først påmeldt får

først plass) må selv skaffe seg overnatting om det trengs. Det går an å melde seg på en eller to dager.

Bilskyss kan avtales på våre facebooksider: <https://www.facebook.com/trondelagsavdelinga>

Søndag 7. august: Myrekskursjon til Lekåsen mellom Sokna og Gaula. Ekskursjonsleder og kjentmann: Leif Persen Galten

Oppmøte: P-plassen ved Statoil/Veikroa på Støren. (Prestteigen) kl. 10:00.

Lokalfloraprojektet

Lørdag 27. og søndag 28. august:

Prosjektet har hatt kartleggingsekskursjoner i Selbu kommune i 2012 til 2015. Ansvarlige for prosjektet er styremedlem Solfrid Langmo (tlf. 915 27 072) og Einar Værnes fra ekskursjonskomiteen (tlf. 932 52 961).

Vi fortsetter serien med florakartlegginger i Selbu:

Gauldalen sett fra åsene ved Vindsnesvolla østover mot Singsås. Juli 2014. Mellomboreal gran-skog. Foto: TA

- Lørdag 27. Nekkåa sør for Nea ved Flora, bekkekløft med omliggende områder. Området kan være ganske ulendt. leggingserfaring i hver gruppe. med 2–5 deltakere . Gruppa får ansvar for registrering av karplantefloraen i hver sin rute på en kvadratkilometer.
 - Søndag 28. Måltoppen (vel 800 m), nord for Nea, nordøst for Flora. Meld deg på til turene ved å sende e-post til ekskursjon@nbf-tla.org innen 1. august. Gi gjerne også beskjed om du kjører bil og kan ta med passasjer, eller om du trenger skyss (bensinspleis).
- Oppmøte begge dager kl. 10:00 ved steinbruddet ved Flora kapell : <http://www.norgeskart.no/>
#16/313924/7003140

Det vil bli minst en botaniker med kart-

Vegkantflora i Hogsdalen, Rissa., aug. 2015. Prestekrage *Leuchantemum vulgare*, rødkløver *Trifolium pratense* og fuglevikke *Vicia cracca* dominerer. Ellers skimtes bl.a. marikåpe *Alchemilla* sp., rødsvingel *Festuca rubra* og rapp *Poa* sp. Foto: TA

Svanholm Olav Dahle

Bugges vei 6B

7051 TRONDHEIM

B

Returadresse:

Norsk botanisk forening
Trøndelagsavdelinga
Vitenskapsmuseet
Seksjon for naturhistorie
7491 Trondheim

Innhold

Nyredaktøren tar ordet.....	3
Lyrisk botanikk. Nøkkerose <i>Nymphaea alba</i>	3
Soppstatistikk for Midt-Norge i norske herbarier.....	6
Exit «Dalfiolskogen».....	18
Vakker orkideflora for Klæbu. Bokomtale.....	20
Møteprogram høst 2016.....	22
Ekskursjonsprogram for 2016	24
Lokalfloraprojektet.....	26